

ANTOLOGIA LITERATURY MĄDROŚCIOWEJ (Księga Przysłów)

Kształt literaci Księgi Przysłów

Księga Przysłów jest czymś w rodzaju antologii literatury mądrościowej. Na treść pisma składają się zbiory powiedzeń o charakterze religijno – moralnym, które są pogrupowane w większe całości. Podczas długiego procesu redakcyjnego kolekcje tych tekstów były zestawiane obok siebie, zazwyczaj bez wyraźnego związku logicznego. Znaczna ich część może pochodzić z okresu monarchii izraelskiej, jednak księga swój ostateczny kształt przyjęła dopiero po powrocie z wygnania babilońskiego. Długi proces powstawania Księgi Przysłów uwidocznił się w różnicach w zakresie słownictwa, stylu, tematyki czy gatunków literackich. Powyższe informacje prowadzą do wniosku, że Księga Przysłów jest dziełem literackim złożonym, kształtowanym przez tradycję mądrości zarówno Izraela, jak i narodów ościennych.

Autorstwo Księgi Przysłów

Na początku Księgi Przysłów pojawia się informacja na temat jej autora i gatunku literackiego: „Przysłowia Salomona, syna Dawida, króla izraelskiego” (Prz 1,1). Chociaż Biblia mówi o Salomonowym autorstwie przysłów („Ułożył trzy tysiące przysłów oraz tysiąc pięć pieśni” – 1 Krl 5,12), to jednak tytuły poszczególnych zbiorów składających się na księgę Przysłów mówią również o innych autorach, co wyjaśnia dobrze ich odmienną treść, formę. Zatem w wyniku długiego procesu powstało pismo mądrościowe, którego zasadniczy trzon tworzą dwa zbiory powiedzeń przypisywanych Salomonowi (Prz 10,1-22,16, oraz 25,1-29,27). Pozostałe utwory mają innych autorów (Prz 22,17-24,34). Niektórych z nich znamy z imienia, jak Agura czy Lemuela (Prz 30,1-14; 31,1-9). Należy jeszcze wspomnieć o nieznanym z imienia autorze obszernego wprowadzenia do całego pisma (Prz 1-9), który jest kimś więcej niż tylko redaktorem zbioru sentencji mądrościowych. Nakreślił on perspektywę, w ramach której zgromadzone przysłowia zyskują swoje pełne znaczenie. Pouczający charakter wprowadzenia do Księgi Przysłów (Prz 1-9)

Przewodni motyw Księgi Przysłów został poruszony zaraz na początku wprowadzenia do tego zbioru, gdzie czytamy, że: „Bojaźń Pana jest początkiem wiedzy” (Prz 1,7) – i powtórzony w jego zakończeniu: „Początkiem mądrości jest bojaźń Pana” (Prz 9,10). Temat „bojaźni Bożej” i jej właściwego rozumienia stanowi prawdopodobnie najbardziej charakterystyczny rys biblijnej mądrości. Mędrcy Izraela, wzywając do „bojaźni Bożej”, zwracali uwagę na znaczenie religijnego oddania się Bogu. Wyrażało się ono w głębokiej świadomości, że każdy człowiek swoje istnienie zawdzięcza Bogu – Stwórcy. Zawierzeni (oddanie się) Bogu jest początkiem i fundamentalną zasadą wszelkiej wiedzy. Tylko dzięki życiodajnej relacji z Bogiem można otrzymać mądrość umożliwiającą człowiekowi dobre życie. Z tego podstawowego przesłania, umieszczonego we wprowadzeniu do Księgi Przysłów, wynika wszystko inne. Autor w kolejnych pouczeniach zachęca do roztropnego życia (Prz 3,1-12; 4,10-27), a przestrzega przed różnorodnym złem (Prz 5,1-23; 6,20-7,27). Bardzo charakterystyczne dla wprowadzenia są powtarzające się pochwały mądrości (Prz 1,20-2,22; 3,13-20; 4,1-9; 8,1-9,6). Niektóre z nich ukazują ją jako osobę, która sama zabiera głos, kierując zachęty i przestrogi do wszystkich, którzy są zdolni słuchać. Mądrość w tych tekstach została między innymi przedstawiona w postaci proroka nawołującego zgromadzonych na placach i w innych miejscach ludzi do porzucenia głupoty i przestrzega ich przed gorzkimi konsekwencjami zaniechania tego (Prz 1,20-33). Księga Przysłów mówi, że ten, kto znalazł mądrość, zdobył prawdziwy skarb, przewyższający złoto i srebro, a dla tych, którzy ją posiadli jest ona prawdziwym drzewem życia (Prz 3,13-18).

Wielkie znaczenie mądrości

Mądrość to nie tylko przymiot człowieka, ale – jak już zostało powiedziane – w Księdze Przysłów przybiera ona postać istoty żywej. Mówi się w takim przypadku o tzw. personifikacji

mądrości, a więc ukazywaniu jej jako osoby ludzkiej. Jest ona ukazywana nie tylko w postaci proroka, ale także hojnej pani domu, która zaprasza na swoją ucztę wszystkich ludzi, by w ten sposób pouczyć ich o właściwej drodze życia. W przeciwieństwie do uosobionej Mądrości (Prz 9,1-6), druga ucztę wyprawia uosobiona Głupota (Prz 9,13-18). Głupota ukazana jest również jako kobieta, ale w tym przypadku chce ona wszystkich uczestników swojej biesiady sprowadzić na drogę niegodziwości. Księga Przysłów podejmuje także problem pochodzenia mądrości. Z hymnu, w którym mądrość mówi o samej sobie (Prz 8,22-31), dowiadujemy się, że przebywa ona w Bogu, który zrodził ją przed wiekami. Takie ujęcie przypomina trochę Prolog z Ewangelii św. Jana, w którym mówi się, że „Na początku było Słowo” (J 1,1). Dlatego też już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa wielu autorów odnosiło te fragmenty Księgi Przysłów do drugiej osoby Trójcy Świętej. Możemy zatem przyjąć, że taki jest właśnie pełny sens tych wypowiedzi. Warto jeszcze w tym miejscu wspomnieć, że słowa hymnu mówiące o odwiecznej Mądrości, Kościół odnosi również do Matki Bożej jako Matki Słowa Wcielonego, Stolicy Mądrości.

Nauka zawarta w Księdze Przysłów

Księga Przysłów uczy nas, jak postępować zgodnie z mądrością, czyli żyć w taki sposób, aby podobać się Bogu. Na przykład ukazuje posłuszeństwo rodzicom jako wielką wartość. Mówi, że nikt, kto poniewiera tymi, którzy dali mu życie, nie będzie się cieszył swoją nagrodą. Szacunek wobec rodziców powinien trwać do końca ich życia, również wtedy, kiedy starość osłabi ich ciało i ducha. Jednocześnie Księga Przysłów przestrzega przed zachowaniami prowadzącymi do życiowej katastrofy. Spośród wielu wymienionych zagrożeń, które czyhają zarówno na ludzi młodych, jak i starszych, w sposób bardzo plastyczny zostało ukazane zło cudzołóstwa, pijaństwa i towarzyszącej mu rozpusty, lenistwa, a także plotkarstwa i innych grzechów języka. Podsumowując, możemy powiedzieć, że zgromadzone w Księdze Przysłów starożytne sentencje składają się na jedną wielką zachętę do budowania życia na fundamencie Bożej Mądrości, czyli na skale, którą jest sam Bóg.